

¡BOMBA!

Aunque hay harto precedente,
no es una cosa normal:
esto es violencia sexual,
no embarazo adolescente



K'untzil

Martes 15 ti' septiembre ti' u ja'abil 2026

CAMPECHE · YUCATÁN · QUINTANA ROO · AÑO 12 · NÚMERO 2811 · www.lajornadamaya.mx



OMSe' tu chíimpoltaj Chile beey u yáax nojlu'umil Sudamérica tu'ux mina'an ko'oyil ku pa'ak'al tumen peek'

U mola'ayil Organización Mundial de la Salud (OMS) tu jets'aj le lunes máanika', Chilee' leti'e' yáax nojlu'um ich Sudamérica tu'ux jach ch'éej u pa'ak'al u ko'oyil peek' ti' wíinik. Lelo' jump'éel ba'al béeychaj tu jo'olaj maanal 50 ja'abo'ob meyajta'ak "prevención yéetel kanani" ich kaaj.

"Ba'ax jets'a'abe' ku chíikbesik meyaj ts'o'ok u beeta'al tu jo'olaj ya'abach ja'abo'ob, ti'al u kaláanta'al kaaj tu táan ko'oyil, ts'o'oke' lelo' ku chíikbesik bix

u péek ba'al kéen kaláanta'ak u toj óolal kaaj", beey tu ya'alaj máax jo'olbesik OMS, Tedros Adhanom Ghebreyesus, ti' k'a'aytajil tu beetaj. "Ba'ax tu béeykunsaj Chilee' ku ye'esik k'a'anan ba'lao'ob ti'al uláak' kaajo'ob tu'ux táan u kaxta'al xan u ch'éenel u kiimil máax yóok'olal k'o'ja'an je'elili' u béeytal u kaláanta'al ma' u tsa'ayale".

Ichil ba'ax a'alab tumen OMSe', u ts'o'ok máax jtsa'ay ti' ko'oyil tu lu'umil Chilee', j uuch tu ja'abil

1972. Le je'ela' jump'éel k'o'ja'an jach je'el u kínsik máax kéen káajak u chíikpajal, ts'o'oke' ku tsa'ayal tumen peek' pak'ik ti' wíinik.

Wa ka k'uchuk tsa'ayal ko'oy ti' wíinike', óoli' u 100% ojéela'an yaan u kiimil máax tu jo'olaj chíikpajak yáax síntomas tu jo'olaj pa'ak'ak. Ba'ale', jach táaj je'el u kaláanta'al ma' u tsa'ayal yéetel jump'éel vacuna, u séeb ts'aatáanta'al máax yéetel u béeytal u séeb yantal profilaxis tu jo'olaj yanak máax tu'ux yaan le k'o'ja'anilo'.

OMSe' tu ya'alaj, ti' le ts'o'ok

50 ja'abo'obo', u lu'umil Chile ts'o'ok u ts'áak u yóol ti'al u mu'uk'ankúunsik meyaj ku beetik ti'al u yutsil yantal kaaj, tu'ux ka kaláanta'ak ma' u tsa'ayal le k'o'ja'anilo'; je'el bix jump'éel nojoch campaña ti'al u vacunarta'al peek'o'ob yéetel miiso'ob, beyxan u ts'a'abal vacunas ti' máaxo'ob jach je'el u pa'ak'al ti'obe' tumen naats' u yantalo'ob ti' u k'o'ja'anil; le je'elo' suuk u yúuchul kéen chí'ibik, la'achtak wa ken kóojok máax yéetel u k'aab u chí' peek'o'ob.